

בתדמה

רצח ראש הממשלה יצחק רבין

אסופת זיכרון

IN DISMAY

כתיבה ועריכה: רוני שכטר ברן

עיצוב גרפי: הדר קימל

ייעוץ אקדמי: נורית כהן לוינובסקי

ארכיון: דורית בן עמי

זכויות יוצרים: עו"ד מיכל סטרוגו

עריכה לשונית: גילת עירון-בהר

כל הזכויות שמורות © למרכז יצחק רבין לחקר ישראל 2018

מרבית הצילומים והחומרים האחרים המוצגים בספר זה מוגנים בזכות יוצרים. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ ו/או להעמיד חומרים אלה לרשות הציבור בכל דרך ללא הרשאת בעל זכות היוצרים. החוק מאפשר לעשות שימוש הוגן ביצירות למטרות מסוימות. על המבקש לעשות ביצירה כלשהיא שימוש הוגן לבחון את חוקיות השימוש.

הנהלת מרכז יצחק רבין עשתה כל מאמץ לאתר את בעלי זכויות היוצרים ואת שמות היוצרים של החומרים המוצגים בספר. במידה ואדם כלשהוא טוען לזכות יוצרים באיזו יצירה המוצגת בספר זה ו/או במידה והושמט שם כלשהו מרשימת הקרדיטים, נא לפנות להנהלת המרכז אשר תתקן כל טעות ו/או השמטה אם יתברר כי אירעו כאלה.

בהוצאת מרכז יצחק רבין

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

פתח דבר

ביחס לדמותו ופועלו של יצחק רבין הציעה הוועדה את המתכונת של "נקודות ציון בחייו למן נעוריו כלוחם פלמ"ח ועד כהונתו האחרונה כראש ממשלה, וכמוביל המאמץ לבוא לידי הסדר עם הפלסטינים". לקידום מטרתו השנייה של יום הזיכרון, הציעה הוועדה לבתי הספר לעסוק גם בנושאים כגון "חובת האזרחים לכבד ולקיים את החוק, הכרה בשיטה הדמוקרטית כדרך המיטבית לקבלת הכרעות, ייחודו של רצח מנהיג וסכנת האלימות לעם היהודי ולחברה הישראלית".

ככל שעוברות השנים וממרחק הזמן נדמה, כי הצעה זו לא הצליחה להתגבר על המורכבות, שכן בעצם היומרה לקונצנזוס, בעצם השאיפה למקסם את הקונצנזוס סביב דמותו של רבין מצוי קושי מהותי - בחירה כזו מכחישה הן את האפשרות של אי הסכמה ושל מחלוקת חריפה בציבוריות הישראלית והן את האופנים המגוונים בהם ניתן לזכור ולהזכיר את יצחק רבין ואת הירצחו.

פעמים רבות אלימות היא סיבת המשבר, אך לעיתים היא תוצאה. רצח רבין מסמל מאורע, שבו האלימות היא תוצאה של משבר עמוק, ובה בעת סיבה למשבר עמוק עוד יותר.

ככל שנוקפות השנים מתחווה, כי הרתיעה של החברה בישראל ושל הנהגתה מלגעת בשורשי המשבר היא חולשת יסוד, וכי עצם הניסיון לייצר קונצנזוס סביב אופיו של יום הזיכרון ליצחק רבין מלמד על נוכחותו של אותו משבר עמוק גם בהווה.

"לכל איש יש שם... שנתנה לו מלאכתו ונתן לו מותו", אמר הנשיא ראובן (רובי) ריבלין בהתבסס על זלדה: "גם ליצחק רבין זיכרונו לברכה יש שם שנתנו לו חייו ומעשיו ושם שנתן לו מותו, והשמות הללו שונים ואחרים זה מזה".

ובנימה קצת אישית, שהרי בלי זה אי אפשר. מזה 22 שנה ויותר אנחנו יחד כאן משלבים ידיים ומנסים להבין לעומק את המשמעויות, ולהתמודד נכון עם משא ההנצחה. עם כל הכאב שאינו מרפה, אני מאמינה שבחרנו בדרך הנכונה - ונגיע למחוזות שהצבנו לעצמנו.

דליה רבין,

ראש מרכז יצחק רבין

בליל י"ב בחשון תשנ"ו, ארבעה בנובמבר 1995, נרצח יצחק רבין האדם, האב והסב, איש המשפחה, הבעל. נרצח יצחק רבין איש חטיבת הפלמ"ח הראל, שפיקד על לוחמי תש"ח שהצילו את ירושלים מרעב ומתבוסה. נרצח יצחק רבין ממכונני צה"ל וממעצבי תורת הלחימה, מפקד נערץ ורמטכ"ל מזהיר, מצביא הניצחון במלחמת ששת הימים. נרצח יצחק רבין השגריר בווינגטון, שביסס וביצר את היחסים המיוחדים עם ארצות הברית. נרצח יצחק רבין, מר ביטחון, ויצחק רבין ראש הממשלה ואיש השלום, המדינאי של הסכמי הביניים עם המצרים, השיחות עם סוריה, ההסכמים עם הפלסטינים וחזרה השלום עם ממלכת ירדן. נרצח האדם, הלוחם, המפקד והמנהיג, ראש הממשלה ושר הביטחון של ממשלה נבחרת בישראל, ועימו נפגעה קשות הדמוקרטיה הישראלית.

שנתיים לאחר הרצח, בשנת 1997, חוקקה הכנסת את חוק יום הזיכרון ליצחק רבין.

החוק קובע שבבתי הספר יצוין יום הזיכרון בשתי דרכים: בפעולות שבהן יועלו דמותו ופועלו של יצחק רבין ובפעולות שיוקדשו לחשיבות הדמוקרטיה בישראל ולסכנת האלימות לחברה ולמדינה.

במבט ראשון נראתה הבחירה בשני היעדים הללו כנכונה וממצה: לזכור את האיש, לספר אודותיו ולספר על הרצח הפוליטי ומשמעותיותו.

ואולם, מחקרים רבים שעקבו אחרי האופן בו הונצח רבין במערכת החינוך בעשר השנים הראשונות להירצחו, הראו כי קשה מאוד ליצור אינטגרציה בין היעדים ולקיים את שניהם.

מדוע זה כך?

נדמה כי עבור רבים בחברה הישראלית יוצר יום הזיכרון טלטלה עמוקה בשל הקושי לעמוד בשני היעדים: חינוך לדמוקרטיה ואי אלימות והעלאת דמותו ופועלו של יצחק רבין.

כדי לנסות ולפתור את אי הנוחות שזוהתה בשטח, ייחדה בשנת 2004 ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת דיון לחשיבה מחודשת אודות אופיו של יום הזיכרון ליצחק רבין.

בסיומו של הדיון סיכם יו"ר הוועדה אז, חבר הכנסת אילן שלגי, את עמדת הוועדה בקביעה שעל מדינת ישראל "לעצב את יום הזיכרון ליצחק רבין כנושא של קונסנזוס, אשר אינו נכס של חלק זה או אחר של הציבור הישראלי".

חוק יום הזיכרון ליצחק רבין, התשנ"ז-1997

1. יום הזיכרון ליצחק רבין

- (א) י"ב בחשון, יום הירצחו של ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין, יהיה יום זיכרון ממלכתי; יום זה יצוין במוסדות המדינה, במחנות צה"ל ובבתי הספר.
- (ב) חל י"ב בחשון ביום ששי או בשבת, יקוים יום הזיכרון ביום חמישי שלפניו.

2. דגל המדינה

הדגלים במוסדות המדינה ובמחנות צה"ל יורדו לחצי התורן.

3. טקס הזיכרון

ליד קברו של יצחק רבין, בהר הרצל, יתקיים טקס זיכרון.

4. מחנות צה"ל

במחנות צה"ל תפורסם פקודת יום של ראש המטה הכללי.

5. בתי ספר

בבתי הספר יצוין יום הזיכרון -

- (1) בפעולות שבהן יועלו דמותו ופועלו של יצחק רבין;
- (2) בפעולות שיוקדשו לחשיבות הדמוקרטיה בישראל ולסכנת האלימות לחברה ולמדינה.

6. תקנות

שר החינוך התרבות והספורט ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו.

יום הזיכרון ממלכתי להירצחו
של ראש הממשלה ושר הביטחון
יצחק רבין. יוקדש לחשיבות
תדמוקרטיה בישראל ולהכנה
זו אלימות להכרה ולמדינה

יום השנה ה-13 לרצח יצחק רבין
4.11.95 | י"ב בחשוון תשנ"ו

שנקר ב"ס גבוה
להגדרה ולעיצוב

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

טל. סמ. 03-7651111

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
המטה ליישום דוח קרמיצר

רציונל פדגוגי

החלקים האחרונים של האסופה עוסקים בלקחים השונים שניתן להפיק מהרצח שהיכה את ישראל בתדהמה: על הצורך במנהיגות אחראית ויוזמת, על האתגר המצוי בסימון גבול ברור בין חופש ביטוי להסתה, על הקושי ליצור שיח שיגשר על המחלוקות הרבות שמאפיינות את החברה הישראלית ובאותה נשימה על ההכרח לבנות ולקיימו.

בנוסף לאסופת הזיכרון הנושאת את הכותרת "בתדהמה", בחרנו להוסיף להתקן נייד זה, מספר קטעי וידיאו העשויים לשמש את אנשי החינוך ועורכי הטקסים בניסיונם לתאר את האירועים שקדמו לרצח, את אופייה של ההלוויה שנערכה ליצחק רבין ז"ל ולמקום שתפס בציבוריות הישראלית והבין-לאומית. מערכים וחומרים נוספים ניתן למצוא באתר של מרכז יצחק רבין.

אנו תקווה שהתקן נייד זה, על החומרים המגוונים המצויים בו, זו יאפשר לכל מוסד שיבחר בכך, להנציח את זכרו של יצחק רבין, באופן ההולם את אופיו של המוסד, את מאפייניו וצרכיו, תוך דיאלוג רפלקטיבי עם השאלה "איזה ידע ואילו ערכים ולקחים ברצונכם לקדם ביום הזיכרון". העלאת השאלה כשלעצמה היא ביטוי חשוב למלאכת הזיכרון שאנו, כציבור, אמונים עליה.

רוני שכטר ברן

שנים חלפו מאז נשמע המשפט: "ממשלת ישראל מודיעה בתדהמה, בצער רב וביגון עמוק, על מותו של ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין, אשר נרצח בידי מתנקש, הערב בתל-אביב".

הירצחו של יצחק רבין היכה את החברה הישראלית ואת מדינת ישראל בתדהמה.

הראשונים להגיב היו בני נוער וצעירים, שהגיעו בספונטניות למקום הרצח, התאספו בבתי הספר ובקמפוסים, הדליקו נרות, קראו, שרו שירים ואמרו דברי הספד.

זמן קצר לאחר מכן, הפנימו המוסדות הממלכתיים של מדינת ישראל את משמעות המעשה, ועיגנו את יום הרצח כיום זיכרון ממלכתי על פי חוק.

כמו כל תרבות, המנחילה בדרך זו או אחרת את זיכרון העבר לדורות העתיד (בפרט כאשר מדובר באירועים בעלי משמעות עמוקה בעיצוב התודעה הלאומית), גם מדינת ישראל והחברה הישראלית מתאפיינות בעיסוק אינטנסיבי בהנחלת העבר ובגיבוש דפוסי הנצחה. אולם, בכל האמור בהנצחת יצחק רבין ולקחי הירצחו, לא התמסדו דפוסי הנצחה אחידים.

הנצחת זכרו של יצחק רבין, והנצחת הרצח מהוות אתגר מורכב לחברה הישראלית, משום שהמדיניות שהוביל ראש הממשלה בשנותיו האחרונות הייתה שנויה במחלוקת, ומפני שהרצח התבצע על רקע פיצול עמוק בחברה הישראלית. מכאן עולות שאלות בנוגע לתוכני הנצחה ולאופייה: אילו היבטים של האיש ופועלו להדגיש? האם להתמקד בשנותיו כאיש צבא וביטחון, או דווקא בתקופת כהונתו האחרונה, שבה הוביל מהלכים מדיניים שנויים במחלוקת? האם על הנצחה להתמקד בגינוי הרוצח היחיד, או שמא דווקא השסעים בחברה הישראלית והאווירה הציבורית שקדמה לרצח צריכים לעמוד במרכז הדיון? מהם הלקחים שיש להפיק מהרצח לחיינו כאן ועכשיו? וכיצד בזה.

מטרתה של אסופת זיכרון זו היא להציע מבנה ותוכניות מגוונות לטקס יום הזיכרון לראש הממשלה יצחק רבין וכן מצע לדיון, לשיח או לשיעור עליו ועל הרצח ולקחיו.

החלקים הראשונים של האסופה הם בבחינת תשובות מגוונות לשאלות "איך נזכור" ו"כיצד נזכור" את יצחק רבין - כמר ביטחון? כחייל בצבא השלום? כמנהיג אחראי עם חזון? כאחראי לשינוי סדר העדיפויות הלאומי וההתמקדות באזרח וברוחותנו? כראש ממשלה שנרצח על רקע פוליטי?

קטלוגים
אמנם ישנם מוציאים קצת
הם וביגון דמוק, על מיל
עם כאש הממשלה וישו הקטלוג

יצחק רבין
אשר נרצח בימי מ-1995
הצדק בתל-אביב
הממשלה תתקם קדוץ ענה אושוס
אשר בתל-אביב